

JANEZ ZUPET

Søren Kierkegaard, Krščanski (na)govori

Med misleci, ki so se uprli domnevni Heglovi spravi med mislijo in bitjo, njegovemu enačenju bivanja in zgodovine, občosti in posamičnosti, zavzema danski filozof Søren Kierkegaard posebno mesto. Velja za prvega eksistencialista, čeprav se je eksistencializem v filozofiji uveljavil šele sto let pozneje.

Rodil se je leta 1813 v Københavnu, kjer je tudi študiral teologijo in filozofijo. Doktoriral je s filozofsko tezo: Pojem ironije v stalni primerjavi s Sokratom. Ker mu iz več razlogov ni uspelo napraviti univerzitetne kariere, se je posvetil pisanju, v katerem so se prepletale filozofija, teologija in literatura. Njegovi spisi so naleteli na velik odmev. Mnogi so izšli pod psevdonimi in izražajo le del avtorjeve osebnosti, njegove temne misli in strasti, ki pa se jih prav s svojimi spisi očiščuje. So torej njegova katarza, v njih se bojuje s samim seboj in skuša priti resnici o sebi do dna. Čeprav je umrl star komaj 42 let – kot naš Cankar – je zapustil velikanski opus.

Kar precej njegovih del imamo že prevedenih v slovenščino. Največ filozofskih. Naj jih vsaj nekaj navedem: Ali ... ali, Pojem tesnobe, Bolezen za smrt, Ponovitev, Filozofske drobtinice, Strah in trepet. Od njegovih spodbudnih del religiozne vsebine so prevedena Dejanja ljubezni, Etično-religiozni razpravici in zdaj Krščanski (na)govori. Tretji sklop njegovih del so preroški spisi, kritični do tedanje danske protestantske Cerkve, zlasti Šola krščanstva in 9 številnk njegove revije *Trenutek*. Četrty sklop pa predstavlja njegov Dnevnik z zasebnimi in dnevniškimi zapisi.

Če je res, da filozof reducira človeka in bivanje nasploh na skupek abstraktnih pojmov, potem Kierkegaard ni filozof in to tudi noče biti. Resnica ni v sistemu, temveč v subjektivnosti. V

nasprotju s Heglom postavlja Kierkegaard občost in posamičnost v popolno nasprotje. Posamičnik, tj. duhovno prebujen in za Boga odprt človek, ni posamezen izvod ali primer nečesa splošnega, ampak je in ostaja izjema. Take velike izjeme so bili npr. Sokrat, Job in Abraham, ki jih žaromet Kierkegaardove misli osvetljuje z vedno novih plati. Kierkegaardov ideal je torej posamičnik. Zato se naš mislec obrača na človeka neposredno in osebno. Hoče ga soočiti z njegovo posamičnostjo in edinstvenostjo, da bi se začel zavedati sebe, svojih možnosti in odgovornosti zase. Skratka, da bi začutil svojo svobodo in se začel osebno odločati. Človek postane posamičnik šele, ko začuti svoje možnosti, ko se v stiski in tragiki zave vse svoje odgovornosti pred »Močjo, ki ga je vzpostavila«, se pravi pred Bogom. Kierkegaard hoče s svojimi spisi ljudi prebuditi in zdramiti, da bi se zavedeli enkratnosti svojega življenja in začeli res odgovorno in osebno bivati, živeti, osmišljati svojo eksistenco.

* * *

Za Kierkegaarda je biti posamičnik in biti kristjan eno in isto. Posamičnik je odločilno krščanska kategorija. To kategorijo je prvič uporabljal Sokrat, da je razdejal poganstvo. V krščanstvu pa bo uporabljena drugič, da bi iz površnih kristjanov naredila resnične kristjane. V ta namen je Kierkegaard napisal skoraj sto spodbudnih nagovorov, v katerih s svojo značilno dialektiko razlaga posamezne stavke iz Svetega pisma in gradi na njih. Tudi danes predstavljeni **Krščanski (na)govori** spadajo v to zvrst.

Religiozno življenje je zahtevno, ker se ne more nasloniti na nič preverjeno trajnega in stalnega. Kierkegaard ga rad primerja plavanju na odprtem morju, nad velikanskimi globinami brez gotove opore. Vera pomeni, da smo zapustili vse intelektualne in moralne zagotovljenosti in varnosti, da upamo proti upanju.

Krščanski (na)govori iz revolucionarnega leta 1848 so temeljnega pomena za razumevanje Kierkegaardovega opusa. Razvijajo glavne pojme in glavne stavke njegovega razumevanja krščanstva. Nikjer drugje niso s tolikšno treznostjo in jasnostjo predstavljeni

zanj odločilni krščanski pojmi in povedi. Zato so Krščanski (na) govori hkrati tudi kašipot in ključ za umevanje njegovih polemičnih spisov.

Tudi umetniško so na visoki ravni. Pisec dokazuje, da se tudi v kratkih nagovorih da doseči pisateljsko mojstrstvo. Knjiga je razdeljena na štiri dele. V prvem, ki nosi naslov: Skrbi poganov, spotoma poetično oriše miniaturne podobe iz življenja lilij na polju in ptic pod nebom. Sicer pa v tem delu govori o skrbeh, ki mučijo posvetneže tako zaradi uboštva kakor zaradi obilja, zaradi nepomembnosti in zaradi veličine, spričo jutrišnjega dne, pa tudi zaradi neodločnosti, nestanovitnosti in obupa.

V drugem delu se Kierkegaard spoprime z vprašanjem trpljenja. Trpinom v tolažbo na izviren način razvija Pavlovo misel, da se trpljenje sedanjega časa ne da primerjati s slavo, ki se bo v večnosti razodela nad nami (prim. Rim 8,18). Poudarek polaga na veselje ob misli, da trpimo le enkrat, zmagamo pa za večno. Naše zemeljsko življenje je namreč v primeri z večnostjo kakor ena proti neskončnemu. Veselje navdaja človeka tudi ob misli, da bolj ubog ko postajaš, bolj lahko bogatiš druge; pa ob misli, da slabotnejši ko postajaš, močnejši postaja Bog v tebi. In končno ob misli, da to, kar izgubiš v času, dobiš v večnosti. Kierkegaard se v teh meditacijah še posebej izkazuje kot prodoren mislec in globok kristjan.

Tretji del vsebuje nagovore z močnim vzgojnim nabojem. Tu govori o potrebnosti pravega razpoloženja, zbranosti in skesanosti, ko vernik stopi v Božjo hišo, ki diha spokojnost in mir. Nato razmišlja ob Petrovem vprašanju: Mi, ki smo vse zapustili, kaj bomo torej prejeli?, ter o Pavlovi trditvi, da tistim, ki ljubijo Boga, vse pripomore k dobremu. Dalje poudarja, da vstajenje od mrtvih ni le obljuba, ampak tudi sodba. Ta sklop meditacij konča z ugotovitvijo, da je vera, ta človekov odnos z Bogom, najosebnejša in najintimnejša odločitev vsakega posamičnika. Končno blagruje človeka, ki trpi zasramovanje za dobro stvar.

V četrtem delu, ki nosi naslov: Bog je večji od našega srca, avtor naniza svoje nagovore na petkovih bogoslužnih shodih, ki jih poznajo protestanti. Kierkegaard, ki je v nekem obdobju celo

hotel postati pastor, tu spregovori o Gospodovi večerji, kakor protestanti imenujejo in pojmujejo zakrament evharistije, vendar je njegovo sporočilo, da je kristjan poklican živeti v Kristusu in z njim, navdihujoče tudi za katoličane. Nato razmišlja o Jezusovem povabilu, naj vsi utrujeni in obteženi pridejo k njemu, da jih bo poživil. Kierkegaard, ki je bil od mladosti prežet z mislijo na Kristusovo trpljenje, ki ga je dejansko povzročil vsak izmed nas, zelo občuteno spregovori o tem, kako je Gospod Jezus preživel in doživel tisto noč, ko je bil izdan.

Najlepša od teh meditacij nosi naslov: Če nas naše srce obsoja, je Bog večji od našega srca. Čeprav smo vsi večji ali manjši grešniki in nas naše srce obsoja, ali vsaj obtožuje, je vendar Bog tisti, ki je vedno pripravljen odpustiti, ker je ljubezen in ima sočutje. Njegovo usmiljenje je neskončno.

Kierkegaard končuje svoje meditacije z mislijo, da Bog človeka vselej blagoslavlja in da človek ne zmore ničesar brez Božjega blagoslova. »Bolj ko vstopaš v odnos z Bogom, jasneje vidiš, da se tvoje zmožnosti manjšajo. In če vložiš v ta odnos vso dušo in vso svojo moč, popolnoma jasno vidiš, da ne zmoreš ničesar; in vsa tvoja potreba po blagoslovu je spričo tega še bolj očitna« – ugotavlja globoki poznavalec človeškega srca.

* * *

Predstavitev knjige na tiskovni konferenci na Mohorjevi v Ljubljani, 9. februarja 2015.